

Kulturgintza

IRENE ANTÚNEZ

Txokorik gabe, hutsune erraldoia Iruñeko euskal kulturarentzat

Aurten hamabost urte beteko ditu Erraldioen Txokoa kultura gunek. Hamabosgarrena eta, antza denez, azkena. Euskaraz eta euskal kulturaren inguruan Iruñeko Udalak antolaturiko programazioaren egoitza nagusi bilakatu da azken hamar urte luze hauetan. Euskaldun eta euskaltzale askoren bilgune hau desagerturik, euskarazko ekitaldiak hirian zehar hamaika aretotan barreiaturik geldituko direlako susmoa dago.

REYES ILINTXETA

1996KO MAIATZEAN zabaldu zen gaur egun Erraldioen Txokoa izenez ezagutzen dugun kultura gunea. Iruñeko Alde Zaharreko Descalzos kalean zegoen Karmeldar Oinutsen komentua izandako eraikina berritu zuten Udalaren Eskola Tailerreko ikasleek, artean zertarako erabiliko zen argi ez zegoela.

Valentín Redín, antzerki zuzendari eta egile ezaguna, eta garai hartan Udalaren Kultura Zuzendaria, izango zen toki berriaren etorkizuna erabakiko zuena, neurri handi batean. Udalaren Kultura Arloa hango bulego berrietara eramateaz gain, itxitura mugikorrez estaliko patio zabala prestatu zuen Iruñeko

Konpartsako Erraldoi eta Buruhandiak han gordetzeko asmoz. Hortik heldu zaio izena. Inoiz iritsi ez direnak, ordea, kartoizko erraldoiak izan dira, haiek autobus geltokia izan baitute beti gordeleku: 2007ra arte geltoki zaharra, eta orduz geroztik, berria. Halere, ezin esan toki honek tamaina handiko bizilagunik ez duenik: Udaletxearen etxaurretik kendu zituzten harrizko bi hercules handi, apaingarri paratu zituzten txokoan orain dela lau urte.

Erabilera

Lehenbiziko urteetan, CDNko Javier Chorraut alkate eta Joaquin Pascal sozialista kultura zinegotzi zirela, aretoa hiritarren ekimenei irekia egon zen. Hau da, edonork antolaturiko jarduerak egin zitezkeen bertan. 1999an, aldiz, UPNren izenean Yolanda Barcina alkate postura iritsi zelarik, bide hori moztuta gelditu zen. Hortik aurrera Udalak berak antolaturiko programazioek baino ez zuten izanen tokia areto honetan. Horrela, eta poliki-poliki, Euskara Zerbitzutik bideraturiko kultura jarduerak nagusitzen joan ziren bai patio-ko eszenatokian, baita lehen solairuko hitzaldi aretoan ere.

2009an erabilpen berria onartu zuten: azken agur zibilen bilkurak bertan egitea erabaki zuen Udalak, baina denbora tarte honetan soilik bitan erabili izan da zeregin horretarako. Horieta-ko bat Pablo Antoñana idazlearen agur ekitaldia izan zen.

Nafarroako Museoaren handipena

Erraldoien Txokoaren balizko desagerpenaren arrazoi nagusia Descalzos kalearen beste muturrean bilatu behar da. Han kokatua dagoen Nafarroako Museoa handitzeko proiektua abian da. Joan den urtean Nafarroako Gobernuak eta Iruñeko Udalak protokolo bat sinatu zuten museo honetan Arte Garaikide areto berria zabaltzeko. Era honetara hasiko dira gauzatzen duela bi urte Juan

Ramón Corpas Kultura kontseilariak Legebiltzarrean aurkeztu zuen Arte Garaikidearen Sustatze eta Garatze Plan Orokorra. Plan horrek proposatzen du 5.000 metro koadroko eta hiru solairuko eraikin berria egitea egungo museoaren aldamenean.

Mercedes Jover, Nafarroako Museoko zuzendari berriak azaldu duenez, oraindik hausnarrean ari dira gai horren inguruan, baina “aukera paregabea izanen da museoak dituen arte garaikide lan garrantzitsuenak

erakusteko”. Zuzendariaren ustez proiektua oso egokia da kokapena ezin hobea delako, Iruñeko bihotz-bihotzean.

Arte Garaikideari buruz, Nafarroako Museolari maiz egiten zaion kritika da aldi baterako erakusketak urriak direla eta bilduma iraunkorrak zendutako artisten lanak soilik biltzen dituela. Mercedes Jover zuzendariak argitu du irizpide hori duela zenbait urte onartu zela “toki faltarengatik, hain zuzen ere”.

Gizartearen eta bereziki artisten aldetik zalantza eta kezka asko plazaratu dira aspaldi Arte Garaikidearen inguruan. Iñaki Arzo, artista eta ikerlariari Nafarroan “hogei urteko atzerapena” daramagula dio. Era berean, plangintza berriaren inguruan zuhur ageri da: “Hemen Arte Garaikidearentzako areto sare bat osatzeaz hitz egiten da, baina konektatzeko nodoak falta dira”.

Artista eta talde askok eratuak Plataformak joan den abuztuan eginiko diagnostikoaren arabera, Nafarroan egitura

falta nabaria da. Arlo pribatuan 2009an sei galeria desagertu ziren, haien artean beternoena, Pintzel, eta gazteena, Reciclarte. Gaur egun, bat baino ez da gelditzen artearen eremu honetan lanean: Moisés Pérez de Albéniz. Alor publikoan ez dago Arte Garaikidearentzako gune propiorik eta deskoordinazioa da nagusi.

Artegile hauek adierazi dutenez, kultura-etxeetan egiten diren ekimenek bertako sortzaileen lana dute oinarri nagusiki eta udal aretoetako arte garaikide erakusketek, “dibul-

ANDONI CANELLADA / ARGAZKI PRESS

Goian Erraldoien Txokoa jendez mukur, Pablo Antoñanari azken agurra emateko ekitaldian. Behean Bixente Martinez, Natxo de Felipe, Niko Etxart eta Xabier Amuriza, areto horretan antolatutako mahai-inguru baten aurretik.

LANDER FDEZ. DE ARROYABE / ARGAZKI PRESS

Kulturaren erraldoiak, Erraldoien Txokoa

Atzera begira jarrita, zalantza sortzen da, Descalzos kaleko eraikina azkenean ez ote den benetan erabili erraldoiei ostatu emateko. Hona hemen, urteek utzitako kultur uzta oparora.

Jardunaldi eta zikloak: “Behe Nafarroara hurbilpen saioa kulturaren bidetik”, “Euskara euskaroen garaian”, “Euskara eta hizkuntza erromantzeak”, “Arteaz gozatu eta ulertzeko”, “Euskal literatura”, “Iruñea historian zehar”, “Done Jakue Bidea Nafarroan”, “Lauaxeta, jaiotzatik 100 urte”, “Kixote, 400 urte”, “Pío Baroja: 50 urte”, “Alexander Tapia Perurenari buruzko zikloa”, “Joan Perez de Lazarragari buruzko zikloa”, “Humboldt, Menendez Pidal eta Arturo Campionen inguruan: ernazimendua eta nazio identitate berrien sorrera”.

Hitzaldiak: Kepa Altonaga, Antton Luku, Jose Angel Irigaray, Koldo Izagirre, Castillo Suarez, Pello Salaburu, Jokin Muñoz, Jon Maia, Txomin Peillen, Joxemiel Bidador, Aingeru Epaltza, Roldan Jimeno, Anjel Lertxundi, Kirmen Uribe, Mª Jose Olaziregi, Bixente Serrano Izko, Caroline Phillips, Andoni Egaña, Jose Ignazio Ansorena, Iñaki Perurena, Miguel Ángel Lotina, José Mª Satrustegi, Juan San Martín, Maialen Lujanbio.

Musikariak: Ruper Ordorika, Pier Paul Berzaitz, Rafa Rueda, Maddi Oihenart, Petti, Josetxo Goia-Arribere, Jabier Muguruza, Mikel Markez, Kerobia, Joseba Irazoki, Karidadeko Benta, Maialen Errotabehere, Antton Valverde...

gatiboekin” txandakatu beharra izaten dute. Bestalde, Oteiza museoa, aitzindaria izan zitekeen gune garrantzitsua, Jorge Oteizaren lanari eta garaiari mugatuta gelditu da; eta Uharteko Arte Garaikide Zentro berria hutsik dago. Zentro hau orain berriki Nafarroako Gobernuaren eskutara heldu da, Uharteko Udalak ezin zuelako kudeatu. Urte gutxian aldaketa ugari eta sakon izan ditu eta orain birdefinizio unean dago, zuzendari berri baten zain. Iruñerriko Uhartean berean Buldain Fundazioaren museoa ere badago, hau ere bere kabuz lanean.

Nafarroako Museoarena ez da, halere, orain bidean dagoen arte mota honi loturiko gune berri bakarra. Opuseko Nafarroako Unibertsitatea bere museoa zabaltzekotan da, Huarte familia dirudunak haiei emandako arte bilduma hartuko duena.

Haur Eskolaren leku aldaketa

Aurreikusia dagoen egitasmoaren arabera, Museoaren aldamenean eraikin berria egin ahal izateko beharrezkoa da bertan dagoen haur eskola tokiz aldatzea. Nuestra Señora de los Ángeles haur eskola, Nafarroako Gobernuarena, Alde Zaharrean dagoen bakarra da.

Gaur egungo patioa haur txikientzako eskola bihurtzeko ez dirudi lan erraza, begi bistan, bederen.

Alfredo Hoyuelos, Nafarroako Unibertsitateko irakasle eta 0-3 Hezkuntzaren Aldeko Nafarroako plataformako kideak azpimarratu duenez, legea argia da eta eskakizun tekniko zehatzak bete behar dira haur eskolak antolatzeko. Honez gain, Iruñean haur eskola publiko gehiago behar direla azpimarratu du. “Publikoak eta kudeaketa publikoak dutenak”, zehaztu du. Euskararen presentzia ere handi-

tu beharko zen, argi eta garbi. Egun hamahiru udal haur eskola publiko daude hirian 1.111 ikaslerekin ikasturte honetan, eta beste bost Nafarroako Gobernuak Gizarte Ongizate Sailaren menpe, 332 ikaslerekin. Horiatarik hiruk, berriek, gaztelania-ingelesa eredu eskaintzen dute eta soilik bik euskarazko irakaskuntza. Bi horiek, gainera, auzo berean, Txantrean, daude kokaturik. Desoreka handia alde guztietatik. Erraldoien Txokoa kokatu den eskolak zer hizkuntza-eredu eskainiko duen ez da ezagutzera eman orain arte, baina azken urte hauetan ingelesaren aldeko Udalaren apustua agerikoa da.

Etorkizuna?

Neguan aterpean, berogailuen arrimora, eta udan, gaineko manparak irekirik, izarren azpian, azken hamarkada honetan aunitz dira Erraldoien Txokoa gozatu ahal izan ditugun hitzaldi, kantaldi eta antzerki saioak (ikus orrialde honetako koadroa). Udalaren Euskara Atalak antolatutako ekimen hauen antolaketan, hainbatetan, beste zenbait erakundek ere esku hartu izan dute, Nafarroako Ateneoak edota Bertsolarien Lagunak elkarteak, besteak beste.

Hemendik aurrera programazio horiekin zer gertatuko den ezin jakin. Hiriko auzo desberdinetan Udala zabaltzen ari den Civivox izeneko guneen sarean euskara erabat bazterturik dago, Iñaki Azkona, Udaleko euskara teknikariak behin baino gehiagotan salatu duenez. Urtetan emeki-emeki mamituz joan diren kultur bide hauek ezabatuko al dira, egoitza fisikorik gabe?

Domino fitxa ilara honetan erortzen azkena euskararen inguruko programazioarena izanen da, antza denez. ■